

TIEDÄ JA TOIMI

Tehoa tupakoinnin ehkäisyyn yläkouluissa

Tukea työhön Global Youth Tobacco Surveyn tuloksista

Suomi mukana maailmanlaajuisessa kyselytutkimuksessa

Valtaosa suomalaisnuorista on nykyään tupakoimattomia. Kouluterveyskyselyn¹ perusteella yläkoululaisten tupakointi on lähes puolittunut 2000-luvun kuluessa. Hyvästä kehityksestä huolimatta tupakointia yhä kokeillaan alaikäisenä ja osa aloittaa myös säännöllisen tupakoinnin.

Jotta tupakoinnin aloittamista pystytään ehkäisemään entistä tehokkaammin, tarvitaan seuraintaidikaattoreita syvällisempää tietoa nuorten tupakointiin liittyvistä kokemuksista, tiedoista ja asenteista. Tästä syystä Suomessa toteutettiin kansainvälinen Global Youth Tobacco Survey (GYTS), 13–15-vuotiaille suunnattu koululaistutkimus.

Tutkimukseen osallistui vuoden 2012 syksyllä 67 yläkoulu eri puolilta Suomea. Vuoteen 2014 mennessä GYTS-tutkimuksen oli toteuttanut kansainvälisesti vähintään kerran jo 186 maata.

Kouluilla monia ilonaiheita

Tutkimuksen tulokset kertovat lukuisista onnistumisista pitkäjänteisessä nuorten tupakoinnin ehkäisytyössä ja terveyskasvatuksessa. Valtaosa yläkoululaisista ei osoittanut kiinnostusta tupakoinnin aloittamiseen. Nykyisin tupakoivista hieman yli puolet halusi lopettaa ja viimeisen vuoden aikana tupakoineista enemmistö ilmoitti tehneensä vakavan lopetusyrityksen.

Valtaosa yläkoululaisista ilmoitti saaneensa oppitunnilla tietoa tupakoinnin vaarallisuudesta. Reilu neljännes ilmoitti, että heidän koulussaan oli järjestetty teemapäiviä tai muita tapahtumia, joissa oli käsitelty tupakointia. Vastaava osuus ilmoitti myös nykyisen tai aiemman luokkansa osallistuneen johonkin tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun.

Vajaa puolet vastaajista uskoi, että koulujen tupakointikieltojen tiukka valvonta ehkäisisi tupakoinnin aloittamista. Pojat ja seitsemäsluokkalaiset uskoivat tiukan valvonnan vaikutukseen yleisemmin kuin tytöt ja vanhemmat oppilaat.

Keskeisiä kouluja koskevia tuloksia:

- 78 % sai viimeisen vuoden aikana oppitunnilla tietoa tupakoinnin vaarallisuudesta
- 27 % ilmoitti, että koulussa oli järjestetty viimeisen vuoden aikana tupakointia käsitteleviä teemapäiviä tai vastaavia tapahtumia
- 27 % ilmoitti, että nykyinen tai aiempi luokka osallistunut tupakoimattomuuteen kannustavaan kilpailuun
- 54 % nykyisin tupakoivista halusi lopettaa
- 66 % tupakoivista oli tehnyt lopetusyrityksen viimeisen vuoden aikana
- 4 % tupakoivista tai jo lopettaneista sai lopetuskehotuksen kouluterveydenhuollosta
- 22 % ilmoitti, että opettajat tai koulun muu henkilökunta tupakoi koulualueella koulupäivän aikana
- 65 % ilmoitti, että oppilaat tupakoivat koulualueella koulupäivän aikana
- 46 % uskoi, että koulujen tupakointikieltojen tiukka valvonta ehkäisisi tupakoinnin aloittamista
- 75 % oli sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien pitäisi olla tupakoimatta työaikana
- 6 % hankki savukkeensa kaupallisista lähteistä

Kehityskohteina lopettamisen tuki, tupakointikiellot ja terveystiedon sisällöt

Tutkimuksen tulokset osoittavat toisaalta, miksi tupakoinnin aloittamisen ehkäisyyn on yhä tärkeää panostaa juuri yläkoulussa. Niin alttius tupakoinnin aloittamiseen kuin tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilut ja käyttö yleistyvät seitsemännen ja yhdeksännen luokan välillä.

Koulut ovat kotien ohella keskeisiä toimintaympäristöjä, joissa pystytään puuttumaan järjestelmällisesti nuorten tupakkakokeiluihin. Koulujen yhteisillä käytännöillä on merkitystä: esimerkiksi oppilaiden tupakoinnin kirjaamisen on havaittu olevan yhteydessä oppilaiden näkemyksiin tupakointikielloista ja niiden valvonnasta.²

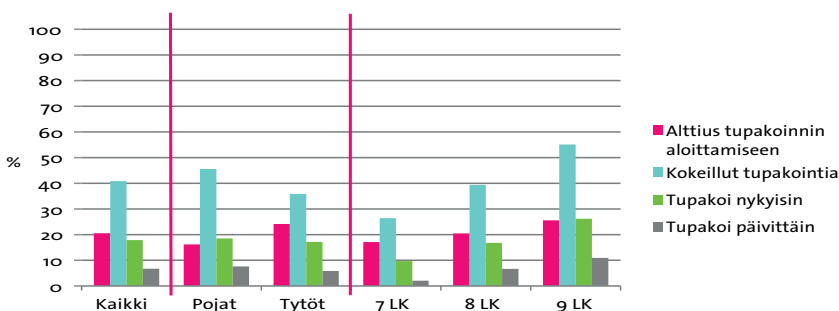
Kouluterveydenhuollossa on mahdollista tukea varhaista tupakoinnin lopettamista. Hyvin harva tupakoiva tai jo tupakoinnin lopettanut oppilas kuitenkaan raportoi saaneensa kouluterveydenhuollosta lopettamiskehityksen. Selkeä kehoitus ja mini-interventio esimerkiksi määräaikaistarkastuksen tai ehkäisyneuvonnan yhteydessä vievät lyhimmillään muutaman minuutin.

Yhteisöllisyyttä, nuorten osallisuutta ja vertaistukea kannattaa hyödyntää kouluissa entistä aktiivisemmin. Valtaosalle nuorista toisten kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen on luontevaa ja tupakoijina he arvostavat itse ystäviltä ja perheeltä saatavaa tukea.

Reilu viidennes oppilaista oli nähnyt koulun henkilökuntaa tupakoimassa koulun alueella. Enemmistö yläkoululaisista oli kuitenkin sitä mieltä, että nuorten parissa työskentelevien henkilöiden ei tulisi tupakoida työaikana. Henkilökunnan ja oppilaiden tupakointi koulualueella vie pohjaa koulun sääntöjen uskottavuudelta.

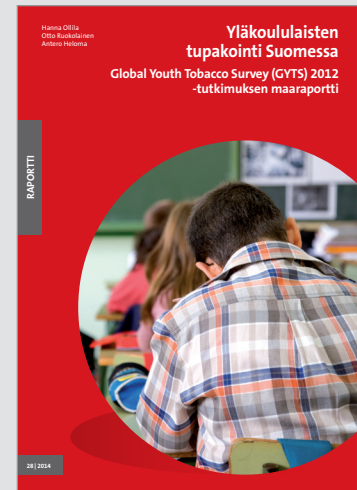
Nuorten saatavilla olevien tupakkatuotteiden ja tupakankaltaisten tuotteiden kirjo muodostaa haasteen terveystiedon sisällöille. Tutkimustulosten perusteella nuorille on pystytty viestimään hyvin savukkeiden haitoista, mutta esimerkiksi nuuskan haitallisuuteen suhtautumisessa on merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Terveysvaikutusten ohella tupakkateollisuuden intressit ja tupakantuotantoon liittyvät eettiset kysymykset voivat toimia hyvinä syykkeinä nuorten kanssa käytäviin keskusteluihin.

Alaikäiset hankkivat tupakkaa pääasiassa sosiaalisia reittejä pitkin. Keinoja alaikäisten tupakkaostoihin ja tupakan välittämiseen puuttumiseksi kannattaa hakea paikallisella yhteistyöllä koulun, kodin, kolmannen sektorin ja kunnan eri toimijoiden kanssa. Yhteistyö saadaan järjestelmälliseksi integroimalla tupakka mukaan kuntien PAKKA-toimintamalleihin.³

Kuvio 1. Tupakoinnin kehitys 13–15-vuotiailla yläkoululaisilla (%) – GYTS Suomi 2012.

Lisää tietoa:

Ollila H, Ruokolainen O, Heloma A. Yläkoululaisten tupakointi Suomessa - Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maaraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 28/2014.

Lähteet:

¹Luopa P, Kivimäki H, Matikka A, Vilkki S, Jokela J, Laukkanen E, Paananen R. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Raportti 25/2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

²Saaristo V, Kulmala J, Raisamo S, Rimpelä A & Ståhl T. Havaittujen tupakointitapausten kirjaaminen on olennainen osa oppilashuoltotyötä. Tutkimuksesta tiiviisti 18/2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

³Fors R, Heimala H, Holmila M ym. Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy - Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin. Kide 23/2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Yhteystiedot:

hanna.ollila@thl.fi

www.thl.fi/gyts
www.thl.fi/tupakka

